

פרשה א

וי בא עמלק, ר' יהושע ור' אלעזר חסמא אומר המקרא הזה רשום כאן ומפורש על ידי איוב שני היגאה גומא בלא ביצה ישנא אחו בלי מים (איוב ח יא) וכי איפשר לנומא זה להתגדל בלא ביצה ובלא מים הישנא אחו בלי מים וכי איפשר לאחו זה לחיות בלי מים כך אי איפשר לישראל בלא תורה ולפי שפרשו מדברי תורה לכך בא עליהם השונא שאין השונא בא אלא על החטא ועל העבירה לכך נאמר ויבא עמלק רבי אלעזר המודעי אומר ויבא עמלק לפי שהיה עמלק נכנס תחת כנפי ענן וגונב נפשות מישראל והורגן שני אשר קרך בדרך ונ' (דברים כה יח). אחרים אומרים ולא ירא אלהים אלו ישראל שלא היו בידם מצות. רבי אלעזר אומר ויבא עמלק שבא בגלוי פנים לפי שכל הביאות שבא לא בא ארץ במטמוניות שנאמר אשר קרך בדרך ונ' אבל ביאה זו לא בא אלא בגלוי פנים לכך נאמר ויבא עמלק שבא בגלוי פנים. רבי יוסי בן חלפתא אומר ויבא עמלק שבא בעצה מלמד שכנס כל אומות העולם ואמר להם בואו וסייעוני על ישראל אמרו לו לא נוכל לעמוד כנגדן פרעה שעמד כנגדן טבעו המקום הוא וחילו בים סוף שני וניער פרעה וחילו בים סוף (תהלים קלו טו) והיאך אנו נוכל לעמוד כנגדן אמר להם בואו ואתן לכם עצה מה תעשו אם הם ינצחוני ברחו לכם ואם לאו בואו וסייעוני על ישראל לכך נאמר ויבא עמלק שבא בעצה. רבי יהודה הנשיא אומר חמשה עממים פסע עמלק ובא ונלחם עם ישראל שני עמלק יושב בארץ הנגב החתי והחוי והיבוסים והאמורי יושב בהר (כמדבר יג כט)

(א) 3 היגאה וכו'. תנחומא סיכה, פסיקתא וזרתא. שכל טוב דף שכ, ובמכילתא דרשב"י בשם ר' יאשיה ור' יעזר חסמא: 6 שאין וכו'. מסכתא דיתע פרשה ו, ושיב: 8 בדרך וכו'. בא"צ מגיה בדרך וכו' ולא ירא אלהים אחרים וכו' ולא ירא אלהים אעמלק קאי שהיה נכנס תחת כנפי הענן וכן מגיה במ"ע ומוכח דע"כ צריך לומר כן דאל"כ מה ענין אחרים לכאן. ויותר נראה דדורש ויגונב כך כל הנחשלים אחריו דדרשו בכמה מקומות על ענין הענן. עיין ספרי דברים פרצו ומ"ת שם כה יח (דף קע), ותנחומא כי תצא ס"ט וס"י, ופד"ר"ב פ"ג דף כז, ופס"ר פ"ב דף נב, וכ"ה להדיא במכילתא דרשב"י בשם ר' יהושע לקמן קודם המאמר דר' תיגיא ש"ג בע"ה סי'. ועיין ת"י כאן ועל דבר דרשת אחרים, עיין בהערה הסמוכה: 9 שלא וכו'. ראיתם מכיון דכתיב ויקרא שם המקום מטה ומריבה וסמך ליה ויבא עמלק וכן הוא בהירא מ"ת שם שלא וכו' מצות שיגאדו שני ויקרא וכו' ומריבה מה הוא אומר ויבא עמלק ואפשר דצריך להשלים כאן כן ובמכילתא דרשב"י נשמט מן רבי אלעזר עד כאן: 11 בגילוי פנים. במכילתא דרשב"י בשם ר' יעין פ"ו: 16 אם וכו'. מכ' דרשב"י, פ"ו: 17 ר' יהודה הנשיא. במכילתא דרשב"י בשם ר' נתן בן יוסף: 18 והחוי מיותר, וכן ליתא במקרא ובמכ' דרשב"י ובתנחומא סיכה וצריך להשלים בסוף והכונני יושב על הים כאשר הוא במכ' דרשב"י ותנחומא, ועיין ש"ס דף שכא והקשה בז"ר דהא עמלק יושב בצד הדרום ומצרים ג"כ בדרומית מערבית של ארץ ישראל ותייך במ"ע דמשפחות עמלקי היו גם כן באמצעיתה של ארץ ישראל ומביא ראיה משופטים יב:

(א) 1 ק פרשה ח | כ עמלק פ"א | 2 ט ור' חסמא | ד ר' אלעזר בן חסמא | ט סתום | כאן | רק מ | 3 שני' ט ח' | ישנא וכו' | כמ ח', אט וגו' | 4 זה | ד ח' | ובלא מים | ד ח' | הישנא וכו' | מים בשי' הס' | א ח' | הישנא וכו' | מים טכמ ח' | זה | ד ח' | 5 לחיות | ד ח', טכ לחיות | טכמ בלא | כ כן | א"א ח' | אטכמשת אפשר להן (אטמט ח') לישר' לחיות (אטכ לחיות) א"כ (כן מ' ח') עוסקין (שמ עוסקין) אכת מעטסקין בתורה. (אכת בדר"ח) מן התורה | לכך מ' ח' | 6 אטכמ השונא (אכ שונא) עליהם | בא | מ ג' עליהם | ועל וכו' עמלק | מ ח' | ט חטא ... עברה | 7 ט ר' אלעזר | עמלק | ט ח' | ענן | מ השיכיה | אט הענן | מ גונב | 8 גור' | טכ ח', מ ויגונב | ט ואחרים | 10 לפי | מ ח' | ט במטמוניות | 11 גור' | אטכמ ח' | מ זו בא בגילוי | לכך וכו' פנים | ח' | 12 כ בשלשה פנים | מ יוחנן בן חלפתא | מלמד | אכמ ח' | מ כינס | אטכ שיכנס עמלק את (ח') כל אר"ה (א אומות שבעולם, כ האומות) | 13 וק ואומר | על ישראל | מ ח' | לו | ט ח' | לא וכו' | אטכמ אין אנו | כ ח' | יכולין וכו' | 14 ד פרעה לא עמד כנגדן שטבעי הקב"ה | ט שהרי פרעה | המקום | אט ח' | הוא | א ח' | הוא וחילו | דמ ח' | בים סוף | ט ח', א ג' וגו' | שני וכו' כנגדן | מ ח' | 15 א ואנו היאך יכולין | דכ אבל אנו היאך | כ | ג' אנו | | אטכ יכולין | א להם ואתם אתן | ט להם אני אתן | 16 הם | אטכמ ח' | לכך וכו' בעצה | מ ח' | 17 הנשיא

ד ח' | ק חמישים | אכ עמים, מקת פעמים | אטכמ ובא ועשה מלחמה על (אכמ עם) ישראל | 18 ט שני' ויבא עמלק וכו' | עמלק | אטכמ הנגב שהיה וכו' | במקרא וכן | החתי והיבוסים וכו' |

לפי שהיה לפניו מכולן. רבי נתן אומר לא בא עמלק אלא מהררי שציר ארבע מאות פרסה פסע עמלק ובא ונלחם עם ישראל. אחרים אומרים יבא עמלק כפוי טובה ויפרע מן העם כפויי טובה שנאמר ואלה המתקשרים עליו זכר בן שמעת העמונית ויוזכר בן שמרית המואבית (דה"ב כד כו) יבאו אלו כפויי טובה ויפרעו מן יואש כפוי טובה שנאמר ולא זכר יואש המלך החסד אשר עשה יהודע אביו עמו ויהרג 5 את בנו ובמותו אמר ירא אלהים וידרוש (שם כב) מה ענשו של דבר ויהי לתקופת השנה עלה עליו חיל ארם ויבאו א יהודה וירושלם וישחיתו את כל שרי העם וכל שללם שלחו למלך דרמשק (שם כג) וכתוב ורזי נתן בידם חיל לרוב מאד מפני מה כי עזבו את ה' אלהים ואת יואש עשו שפטים אל תקרי שפטים אלא שפוטים ומה שפוטים עשו בו אמרו העמידו עליו בריונות קשים אשר לא ידעו אשה מימיהם וענו 10 אותו במשכב וזכר כענין שני וענה גאון ישרי וגו' (הושע ה ה) ובלכתם ממנו כי עזבו אותו במחלואים רבים התקשרו עליו עבדיו בדמי בני יהודע הכהן ויהרגוהו על ממתו וימת: וילחם עם ישראל ברפידים, א"ר הנינא דבר זה שאלתי את ר' אלעזר במתיבתא רבא רפידים מהו אמר לי כמשמעו. ועוד אמר רבי הנינא שאלתי את רבי אלעזר מה 15 ראו ישראל לפדות פטרי חמורים ולא פטרי סוסים וגמלים אמר לי גורת מלך היא שלא היה בידן באותה שעה אלא חמורים בלבד שאין כל אחד ואחד מישראל שלא העלה עמו תשעים חמורים טעונין כסף וזהב ושמלות. אחרים אומרים אין רפידים לא רפיון ידים לפי שרפו ישראל ידיהם מדברי תורה לכך בא שונא עליהם לפי שאין

1 לפי בא"צ מוחק: — ר' נתן וכי' במכילתא דרשב"י בשם רבי, אבל בתנחומא כאן כפניום. ובפר' כי תצא ס"ט הורכב בשבשו מאמר ר' נתן עם מאמרו של ר' יהודה הנשיא כאן. ועיין ת"י ופרד"ב פ"ג דף כו: 2 אחרים וכי' מני דרשב"י ותנחומא: 3 שנאמר. צ"ל כענין שנאמר כיוצא בו כאשר הוא במ"ח או וכה"א כאשר הוא בתנחומא: 4 אלו כפויי טובה שהיו מעמון ומואב, רש"י ב"ה שם: 9 א"ר חקרי וכי'. שמ"ר פ"ח ס"ב, תנחומא וא"ר ס"ט ותנחומא ב וא"ר ס"ח, וסדע"ר סוף פ"ח, ולענין מלת שפוטים נראה כדעת ר' שלמה בובער דרומן אל יחזקאל כג י ויש מי שפירש דהוא מלשון יון σαταάτης, וזמא, ואחרים אמרו שהוא מלת ποταάτης משכב זכר. עיין ערוך דרש"ב. Kraus, Lehnwörter בערכו וכי' רחוק: 10 העמידו וכי' ירושלמי קדושין טא ע"א בשם תני ר' ישמעאל, ושם הגי' בורניות קשים ומוצא המלה בספס, עיין Sachs, Beiträge I. S. 8. ערוך השלם II, 165, II, 190. Kraus, Lehnwörter 11 וענה וכי' בירושלמי מוסיף ועינה גאון יש' בפניו ועל פי זה נראה דהגיה בא"א: — ובלכתם. בתנחומא: וכתוב ובלכתם וכי' ל: 14 כמשמעו. מכילתא דרשב"י, בכורות ה; ש"ט דף שכא: — ועוד וכי' מכילתא דרשב"י וגמרא שם בתנחומא ס"כה: 16 שלא. צ"ל ועוד שלא, לשון מכדרשב"י גזרת מלך מהב"ה ד"א לפי שסייעו את ישראל ביציאתן ממצרים שאין לך כל וכי' וכן מגיה בא"צ על פי הגמרא גזרת מלך היא ועוד שסייעו את ישראל בשעת יציאת מצרים שאין וכי' וכן הוא במ"ח: 17 אחרים. תנחומא, במכילתא דרשב"י בשם דורשי רשומות, פרד"ב פ"ג דף קי: 18 לפי וכי' עיין ריש הפרשה.

1 מ לפניהם | ב ור' נתן | עמלק | ד ח' | מהררי | ט ג' | הר |
2 עמלק | טמ ח' | אטמ ועשה מלחמה | אק כפוי | 3 ט |
ויפרע מישראל שהיו כפויי | שנ' | מ כיוצא בו, ט כתיב |
אב אלה | עליו | ט עלי. | ד עליו וגו' | מ זכר |
ט שמעת העמונית | א העמונים | 4 במקרא: ויהוזכר | ט
בת שמרית | כמ שמרת | א יבא | אט אלה | ט מיואש | וק
כפוי | 5 זכר | מ ח' | אשר וכי' בנ"ד וגו' | ט שעשה יהודע
אביו מאי עונשו | מ עמו ומה עשה ענשי | 6 במק: ד"י |
א ומה הוא, כ ומהו | של דבר | ד ח' | 7 מ ארם ואת יואש |
ד ארם וגו' וכתוב | ט ויבאו | את | אב ח' | במק: העם
מעם | 8 ט שלחו דמשק | 9 ב אלהי, אט אלהיהם | במק: | ב
אלהי אבותיהם | 10 אטכ וכי מה שפוטים | אלהיהם | שופטים | | ב
נעשו | א בו עמדו | ב קשות | מ שלא ידעו | 11 כמ משכב |
וגו' | ט ח', כמ בפניו | כי | אט ח' | 12 ט במחלים, אב
במחלאים, ד בחלאים, במקרא: במחליים | רבים | כ רעים |
עבדיו | ט ח' | בדמי וכי' | מ ח' | בנ"ד רש ח' | ט והרגוהו |
13 וילחם וכי' ושמלות שיון | ט מעתיק כנראה מגמ' דבבורות |
עם | ק ח' | אדש חנניה, טב רב חננא | אטכ הדבר הזה |
טמ ר' אליעזר | אטכמל שהיה יושב במתיבתא (אב
במותבא) | 14 ט רבה | אבמ ל"א אמ ח' | א כשמועו |
רבי | ט רב | מ עוד שאלתי אותו | אב עוד | ט חניני, אב
חנניה | מ מה גשתנו פטרי חמורים מפטרי | 15 אטכרת
ולא לפדות פטרי | ט ולא פטרי גמלים | כמ לו | מלך | ט
המלך | מ הוא ועוד שסייעו את יש' ביציאת מצרים שאין

לך כל אחד מישראל | 16 היה | ט היו | אטכ בידן של ישראל אלא חמורים בלבד באותה | ט שעה לפי שאין כל | ואחד | ט
ח' | אטכמ שלא עלו בידן | אטכ בידו, מ עמו | | 17 מ חמורים לובים | ושמלות | רק מ, ד ח' | ב ואחרים | 18 לפי | א ג'
שיע' | ישראל | אטכ ח' | כ מן התורה | ט השונא | לפי | מ ח' |

השונא בא אלא על רפיון ידים מן התורה שנאמר ויהי במלכות רחבעם וכחוקתו עוב את תורת ה' וכל ישראל עמו (דה"ב יב א) מה היה ענשו של דבר ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שישק מלך מצרים וגו' ויקח את אוצרות בית ה' וגו' וזה אחד משלשה דברים שחזרו למקומן גלות יהודה חזרה למקומה שנאמר בעבר הנהר ישבו אבותיכם וגו' (יהושע כד ב) וכתוב ביתא דנא סתריה ועמה הגלי לבבל (עזרא ה יב) כתב שמים חזר למקומו שני התעף עיניך בו ואינינו (משלי כג ה) <כסף מצרים חזר למקומו.>

ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים, מכאן שהיה עושהו כמותו ילמדו כל אדם דרך ארץ ממושה שלא אמר ליהושע בחר לי אנשים אלא בחר לנו אנשים עשאו כמותו מכאן שיהא תלמיד חביב לפני רבו כמותו ומנין שיהיה כבוד חברו של אדם חביב עליו כמורא רבו שני ויאמר אהרן אל משה בי אדני (במדבר יב יא) והלא אהרן היה גדול ממנו מה ת"ל בי אדני עשאו כרבו ומנין שיהא כבוד רבו של אדם חביב עליו כמורא שמים שנאמר ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו ויאמר אדני משה כלאם (שם יא כח) אמר לו רבינו משה כשם שהמקום כלאם כך אתה כלאם וכן ארתה מוצא בגחזי בשעה שאמר לו אלישע חגור מתניך וקח משענתי בידך ולך (מלכים ב' ד כט) התחיל מסתמך על מקלו והולך אמרו לו להיכן אתה הולך גחזי אמר להם להחיות מת אמרו לו וכי אתה יכול להחיות מת והלא <הקב"ה ממית ומחיה שני> ה' ממית ומחיה (ש"א ב ו) אמר להם אף רבי ממית ומחיה: בחר לנו אנשים רבי יהושע אומר בחר לנו גבורים אנשים יראי חטא. רבי אלעזר המודעי אומר בחר

3 מלך וכו'. בגירסת הספרים נמערבו שתי מקראות פסוק ב' וט': 6 כסף מצרים וכו'. עיני פסחים פז; אדר"ג ג"א פ"מא וג"ב פ"מו, ילקוט משלי תתקס: 8 מכאן וכו'. אבות פ"ד מיב וג"א שם שכבוד חברך במקום כשלך ובאדר"ג ג"א פ"כו הגירסא כשלך וכן ג"ב פ"לד: 14 כשם וכו'. בא"צ מגיה כשם שהיו חייבים על כבוד המקום כליהי כך אתה כלאם, ובמ"ע כתב דעקר הראיה שיהושע נענש על שפגע בכבוד רבו וכן הוא בעירובין סג. והשאר תוספת ממדרש מאחר וא"י. והמירוש מבוואר בס"ו דף רעז ועיני רש"י ואבות פ"ד מיב ולשון הרמב"ם שם כמורא שמים דכתב אדני משה כלאם כלם מן העולם כיון שמרדו בך כאלו מרדו בהקב"ה. מכילתא דרשב"י, תנחומא ס"ו, פס"ר פ"ב דף מט, פ"ז, ש"ט דף שכא: 15 וכן אתה וכו'. כתב בו"ר צ"ע מה צריך להביא גחזי היה לו לומר בקצור שאלישע החיה מתים, וכמדומה לי שסיים שם (ולא פירש היכא) שגחזי היה משחק ברבו ואמר וכי במטה זה יחיה מתים ולכן נענש ע"כ. ועיני פדר"א פ"לג: 19 גבורים. מכדרכב"ב בלי מחלוקת אנשים, אנשים גבורים אנשים יראי חטא. וכן הוא בתנחומא ס"ו וש"ט דף שכא ולשון פ"ו ר' יהושע אומר בחר לנו אנשים גבורים ויראי חטא. ועיני ש"מ"ר פ"כו ס"ג, ופדר"א פ"מד ות"י ורש"י. ודרכו של

1 מ מדי' | ידים | ב' לפי שרפי ישראל ידיהם | מ ויהי כמלוך רחבעם | במקרא: ויהי כהכין מלכות רחבעם, וכן הוא ת ומכדרשב"י | וכחוקתו | ט ח', אל ובחוקתו | ד ירבעם ובחוקתו וגו', ו ויהי מלכות ירבעם ובחוקתו וגו' וזה אחד משלשה | 2 וכל וכו' עמו | מ ח' | אטכמ ומה | ט הוא | טכ עונשו | ויהי וכו' רחבעם | ד ט ח' | כ הששית | ט בשנה חמשת למלכות רחבעם | 3 טכ ששק | טכ מצרים עלירושלם ויקח | ויקח וכו' | ד ח' | וגו' | טמ ח' | אטכמ זו (אט וזו) היא אחד | 4 | תהיה | אכ ח', מ ישראל | אכ ישב וגו' | 5 | ט אבויתך | וגו' | טמ ח' | וכתיב | ד ח', מ ואומר | א וביתא | ועמה וכו' | ד וגו' | מ ועמא, ט ועמיה, א ועמי | 6 | מ כתב הלוחות | כ חזרו | אמ בו וגו' | המוסגר ד ב ח' | 8 | משה | א ח' | ט ליהושע | בחר לנו אנשים | ד ח' | אטמ שהיה משה עושה אותו כמותו, כ שהיה עושה אותו משה כמותו | ארכ למדו | ילמדו וכו' | מ שלא אמר לו בחר לי לא בחר לו לילמד כל | 9 | אטכ כל העולם | ט ממשה דרך ארץ | 10 | עשאו כמותו | מ ח', דט מכאן שהיה עושה אותו (ט עשאו) כמותו | מכאן וכו' כמותו | אטכמ ח', פ"שת מכאן אמרו שיהא (פ"ש

והיינו דתנן יהי) כבוד תלמידי חביב עליך כשלך | ומנין וכו' רבו | ד ח' | שיהיה | ט שיהא, אכ ומניין שיהא כבוד תלמידו (א ג' של אדם) חביב עליו כמותו | 11 | א משה אל יחר אף אדוני | טמ והלא אחי היה גדול (ט וגדול) ממנו, אכ והלא אחי גדול היה | 12 | ממנו | אב ח' | אטכ ומה ת"ל | ומה וכו' | מ אר"א | עשאו | ב | ח' | ד ומניין שמורא רבו כמורא שמים | של אדם | מ ח' | 13 | משרת וכו' ויאמר | מ ח' | מבחוריו וכו' כלאם | כ ח', א וגו' | ויאמר | ד ח' | 14 | אמר וכו' אתה כלאם | מ ח' | אמר וכו' משה | ד ח' | 15 | א שבשעה | בשעה | מ ח' | ד מתנד | כ בידך | וליך | דב ח' | אכ וגו' | 16 | ללמדוך | ט למסתמך | ד לילך | 17 | אטכמ את המת | מ וכו' מחיה מתים אתה | אטכ את המת וכן בס' | המוסגר אר ח' | 18 | ט הב"ה, א הק' | 19 | שני וכו' אף וכו' ומחיה | מ ח' | א ואף | 20 | ר' יהושע וכו' | ט גבורים יראי חטא ר' אלעזר וכו' | דמ ר' יהושע אומר בחר לנו אנשים (מ ח') גבורים ר' אלעזר וכו' | יק ר' אלעזר וכן בכולן | | בחר וכו' אומר שא בע' הס' | מ ח' |

ישראל מסתכלין בו ומאמינין במי שפיקד את משה לעשות כן והקב"ה עושה להם נסים ונבורות. כיוצא בו ויאמר ה' א משה עשה לך שרף (שם כא ח) וכי נחש ממת ומחיה אלא כל זמן שהיה עושה כן היו ישראל מסתכלין בו ומאמינין במי שפיקד את משה לעשות כן והקב"ה שולח להם רפואות. כיוצא בו והיה הדם לכם לאות וגו' (שמות יב יג) וכי מה הדם מהנה למלאך או מה מהנה לישראל אלא כל זמן שהיו ישראל עושין כן ונותנין מן הדם על פתחיהם הקב"ה חס עליהם שנאמר ופסח ה' על הפתח. רבי אליעזר אומר מה ר"ל וגבר ישראל או וגבר עמלק אלא כל זמן שהיה משה מגביה ידיו כלפי מעלה עתידין ישראל להגביר בדברי תורה שהם עתידין להנתן על ידיו וכשהוא ממך ידיו עתידין ישראל להמך בדברי תורה שהן עתידין להנתן על ידיו. וידי משה ככרדים, מכאן שלא ישהה אדם במצות אולי שאמר משה ליהושע בחר לנו אנשים לא היה מצטער בן אמרו יקרו ידיו של משה באותה שעה כאדם שתלויין לו שני כרדין של מים: ויקחו אבן וישימו תחתיו, וכי לא היה לו למשה כר אחד או כסת אחת או קלוקרון אחד שיניחו תחתיו אלא אמר משה הואיל וישראל שרויין בצער אף אני אחיה עמהן בצער: ואהרן וחור תמכו בידי, שהיה מעלן ומורידן: ויהי ידיו אמונה עד בא השמש, מגיד שהיו בתענית דברי רבי יהושע רבי אלעזר המודעי אומר יקר חטא על ידיו של משה באותה שעה ולא היה יכול לעמוד בו מה עשה הפנה על מעשה אבות שנאמר ויקחו אבן וישימו תחתיו אלו מעשה אבות וישב עליה אלו מעשה אמהות ואהרן וחור מזה אחד ומזה אחד מה ת"ל אחד אחד אלא שהיה אהרן מוכיר מעשה לוי וחור מעשה יהודה מכאן אמרו אין

5
10
15

4 שולח וכו'. בא"א מגיה עושה להם נפלאות: 7 וגבר פי' מה ת"ל בוי"ו, מ"ס. ועיין בתחומא ס"כו: 10 שלא ישהה וכו'. לשון רש"י בשביל שנעצל במצוה וממה אחר תחתיו נתייקרו, ויונתן תרגם וידיו משה היו יוקירין מן בגלל לעכב קרבה למחר ולא אודרו ביומא ההוא. ועפ"ז נראה דמ"ע כי שני מאמרים לפנינו בחסרון מלת ד"א אבל בכל המקורים שיטתן לפנינו לא מצאנו רק הטעם בשביל שעכב למחר. וכן הוא במדרשבי' ש"ט דף שכב, ולפי זה ראוי להיות אילולי וכו' אנשים [למחר] לא וכו': 12 שני כרדין וכו'. מכדרשבי', ש"ט דף שכב, פס"ד דף ג, ובתחומא ס"כו שלשה כרדי מים, ובפ"ז שני כרדי מים, ודעת המור"ל כי כן נכון ודורש ככרדים כמו כרדיים: 13 קלוקרון. עיין בח"ג: — אלא וכו'. בתחומא מסיים אלא ללמדך שהיו שרויים בתענית צבור, ונראה דחסרון בדבריו. ועיין מכלילתא דרשב"י ותענית יא, פס"ר פ"ב דף ג, פי"ז, ש"ט דף שכב ת"י ותדב"א פ"ב דף קכב וקכח: 15 בתענית. וכן ת"י ידו פריסן בהימנות בצלו וצומא עד מטמוע שימשא, ועיין מכדרשבי'. ופ' שכב דף שגז' שדורש כן מדכתיב ויהי בלשון יחיד וכן אמונה וידיו לשון רבים: 16 חטא. של מי מריבה, בה"מ, ובפס"ר פ"ב דף ג: איתא ר' יהושע אומר יקרו ידיו של משה מרוב עונותיהם של ישראל שאמרו ישראל: 18 אמהות. עליה לשון נקבה, ז"ר: — מה ת"ל וכו'. בא"צ גורס כאן הך דלקמן מכאן אמרו אין פוחזין וכו' צבור ומת ת"ל וכו'. אבל בכל הספרים הגירסא כלפנינו וכו'ה במכילתא דרשב"י: 19 שהיה וכו'. פס"ד דף ג.

1 ד שפקד וכן בס' | את' ד ח' | אטכמ והמקום | וק עשה |
2 ויאמר ה' אל משה | מ ח' | א שרף וגו' | אטכ הנחש |
3 ט אלא היו ישראל | מ זמן שהיו ישראל וכו' | אכ שהיה
משה עושה | בו ד ח' | מ היו מאמינין | ד שפקד | ארת
משה | מ ח' | 4 | כן ד ח' | אטכמ והמקום | שולח | וק עשה.
ל עושה | מ לכם רפואה | כ וכיוצא | בו ח' | לאות וגו' |
מ ח' | וגו' | טכ ח' | 5 מה בפ"ב | כ ח' | אטכ להם לישראל |
אטכ ישראל נותנין | מ ישראל רואין הדם על פתחיהן
מאמינים במי שפיקדם לעשות והמקום | 6 אטכ המקום
נגלה וחס | 7 כ ומה | א מ ח' | אטכ ג' מה ת"ל | משה |
אטמ ח' | 8 אטמ מגביר | אב את ידיו | אכ למעלן | טמ
הקב"ה (ט הבה"ה) וזכר את ישראל שעתידין (ט ג' ישראל)
להגביר | שהן | כ שאין | מ שעתידין | 9 מ ידו | אטכ את
ידיו | ידיו | מ ח' | מ וזכר שהן עתידין להמך | כ לתמוך |
שהן וכו' | ט ח' | 10 ל במצוה | א אילמלי | 11 אנשים | מ
ח' | כן ד בו | ידיו | מ ח' | 12 | לו | כ בו. א בידו, ט בידיו |
שני | ד ח' | ט כרדי מים | ויקחו וכו' בצער שידן | ט ח' |
וישימו תחתיו | אכמ ח' | כ היה להם כר | למשה | א ח' |
13 אהרן | מ ח' | אהרן | אהרן | מ ח' | אהרן | כ ח' | מ גלופקר |
אהרן | טמק ח' | כ קלוקרון אהרן | ד שיניח | אכ תחתיו
של משה | אלא וכו' בצער | כ ח' | ד לא אמר משה וכו',
א וגו' | 14 וק אהרן | א תמכו וגו' | 15 עד בא השמש |
רק ד | א אמונה וגו' | ד שהיה | מ שהיו יושבין | 16 ט

ר' הושע | וטק ר' אליעזר | ק יוקר | ד לא | 17 | בו | ד ג' משה | א וישימו וגו' | וישימו תחתיו | טמ ח' | 18 מעשה בפ"ב |
כ ח' | ותורן | ל ג' תמכו בידיו | מזה אחד ומזה אחד | אהרן | טכמ ח', א וגו' | אדכ ומה | 19 | מ מזה אחד ומזה אחד | אלא | אלא |
ד ח' | אדכ מעשה יהודה | אכפ וחור מוכיר | אדכ מעשה לוי | מ מכאן שאין |

פוחתין משלשה בני אדם עוברין לפני התיבה בתענית צבור. ויהי ידיו אמונה בידו אחת שלא קבל בה מישראל כלום. וכידו אחת אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם על ידי הוצאת את ישראל ממצרים ועל ידי קרעת להם את הים ועל ידי עשית להם נסים וגבורות כך על ידי תעשה להם נסים וגבורות בשעה הזאת: עד בא השמש, לפי שלמדנו על כל המלכיות כולם שאין עושות מלחמה אלא עד שש שעות אבל מלכות חייבת זו עושה מלחמה משחרית לערבית.

ויהלוש יהושע את עמלק ואת עמו, רבי יהושע אומר ירד והתך ראשי גבורין שעמו העומדים בשורות המלחמה. ר' אלעזר המודעי אומר בו לשון נוסטריקון ויחל ויוזע וישבר. עמלק כמשמעו. את אלו אשתו ובניו. עמו א' חילות שעמו וכשהוא אומר ואת אלו חילים שעם בניו: לפי חרב, רבי יהושע אומר לא נוולם אלא דנם ברחמים. רבי אליעזר אומר לפי חרב למה נאמר למדנו שהמלחמה הזאת לא היתה אלא על פי הגבורה. אחרים אומרים נתקיים עליהם המקרא הזה לכן חי אני נאם ה' אלהים כי לדם אצטך ודם ירדפך אם לא דם שנאת ודם ירדפך (יחזקאל לה ו').

פרשה ב

ויאמר ה' אל משה כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע, זקנים הראשונים אומרים כך מדה מהלכת על פני כל הדורות שוטמי ישראל לוקין בו סופו ללקות בו ילמדו כל אדם דרך ארץ מצמלק שבא להזיק את ישראל ואבדו הקדוש ברוך הוא מחיי העולם הזה ומחיי העולם הבא שני כי מזה אמחה וכן פרעה הרשע ששעבד את ישראל טבעו הב' בים סוף שנאמר ונער פרעה וחילו בים סוף (תלים

1 כ שעוברין | בתענית צבור | ט ח' | כ בצבור | 2 ט הביה, א המקום | 3 את | כ ח' | מ את עמך ישראל | מ ממצרים וקרעת | להם | ט ח' | מ היום ועשית | 4 מ וגבורות ועיי' | אב וכך. ט וכן | וגבורות | מ ח' | מ זו | 5 מ לפי שכל | כל | אטכ ח' | אט שאינן | מ אינם | ארט עושין | אכ מלחמות | 6 אט זו חייבת | ט מבקר עד ערב | 7 את וכו' עמו | טכמ ח', א וגו' | 8 ט גבורים. כ גבוריו, מ הגבורים | שעמו | מש ח' | ד עומדים | אמ כשורות | אכמ במלחמה | המודעי | ד ח' | בו | ד בא, מ ח' | 9 ויועל ולג ח' | מ וישבור | ד את עמלק | וק כשמעו, אל כשמעו | אט ואת | אלו בפא' | כ ח' | אכמ חילים | וכשהוא וכו' בניו | ח' | וכשהוא אומר | מ ח' | 10 יק את ל חילות | ט ר' אומר | אב נוולם, ט נוולם, מ גילום | טכמ דנום, א דנים | 11 אט ר' אלעזר | מ אומר מה תל לפי | חרב | מ ח' | מ מלמד | אטכ המלחמה | אכ חו | מ חו היתה ע"פ | 12 כ ואחרים | כ מתקיים | עליהם | ט ג'

פוחתין וכו'. תנחומא ס'כו דר"כ פ"ג דף כב, פדר"א פמ"ד רוקח רג בשם המכילתא תוספות ב"מ פא. ד"ה אוקמינחו בשם התנחומא, ועיין פדר"ב הערת המיר"ל שם: — בידו אחת. מדלא כתיב ויהי, וכי"ה בש"ט דף שכג, אבל בפ"ז מפרש מדכתיב ידיו לשון רבים ואמונה לשון יחיד וזה כפי' הוי"ט. ובמנחת שי מביא בשם ריקאנטי דידיו נכתב חסר וכתב דליתא כי בכל הספרים נכתב מלא ועקר הדרשה מדלא כתיב ויהי וכן מביא בשם הוה"ר: 6 לערבית. עיין כל זה פ"ז וש"ט דף שכג ומכ"י דרשב"י: 8 שעמו. בא"צ מוזק, וכן ליתא מ"ח וש"ט ואעפ"כ אין הכרח להגיה, ועיין תנחומא ס"כח ורש"י וכן ת"י ועיין פס"ר פ"יב דף גא: 9 ויועל. שאחזתו חיל. ז"ר ועיין מכדרשב"י: 10 שעם בניו. עיין מכדרשב"י, ולפ"ז חסרון כאן ועיין ש"ט דף שכג והזהיר דף לג: — ר' יהושע וכו'. ש"ט דף שכג ופ"ז: 12 הגבורה. דורש חרב כמו הרב, מכילתא דרשב"י בשם ר' יהודה. ועיין תנחומא ס"כח: 13 ירדפך. דאע"ג דסתם מיחה האמורה לבני נח חנק אבל כיון כאן ששפכו דם שפך ג"כ דמם, ז"ר. ועיין מכילתא דרשב"י וש"ט ותנחומא.

המקום | לכן | מ ח' | 13 אלהים | מ ח', אטכ צבאות | ודם וכו' | מ ח' | ירדפך | וק יראת, ד יראתם, כ ארדפך | אב וכו' | ט ח' | ודם ירדפך | א וגו', כ ח'.
(ב) 14 זכרון וכו' יהושע | מ ח' | זכרון וגו' | ושים וכו' יהושע | טכ ח' | כ בספר הזקנים | 15 ל היו אומרים | כ אומר | בו רק כ | 16 מ ילמדו בני אדם | דרך ארץ | מ ח' | ארץ אטכ ח' | ט עמלק | ארץ | ט ח' | אכמ המקום. ט הביה | 17 בו | ח' | מ מן העוה"ז ומן העוה"ב | ק עולם, וכן בס' | אטכ העולם | אטכ והעוה"ב שנ' | ט ח' | א אמחה זגו' | ל וכן | הרשע | אטכמ ח' | 18 אטכ שבא להזיק את ישראל, מ כשהזיק לישראל | טמ המקום, א הק', כלק הקב"ה | מ המקום הוא וכל חילו בים וכן וכו' | בים סוף בפ"ב | ט ח', א וגו' |

קלו טו) וכן כל אומה ומלכות שבאת להזיק את ישראל בו כדן דנן. לעולם אמרו במדה שאדם מודד בה מודדין לו שנא' כי בדבר אשר ודו עליהם: כתוב זאת זכרון בספר וגו': זאת, מה שכתוב בספר זה. זכרון, מה שכתוב כנביאים. בספר, מה שכתוב במגלה. ושים באוני יהושע; מגיד שאותו היום נמשה יהושע דברי ר' יהושע. ר' אלעזר המודעי אומר זה אחד מארבעה צדיקים שנתן להם רמו שנים חשו ושנים לא חשו משה נתן לו רמו ולא חש, יעקב נתן לו רמו ולא חש, דוד ומרדכי נתן להם רמו וחשו משה מנין ושים באוני יהושע אמר יהושע מנחיל ישראל את הארץ ובסוף משה עומד ומתחנן שנא' ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר (דברים ג כג) משל למלך שגור על בנו שלא יכנס עמו לפלטרין שלו נכנס פתח ראשון ושתקו לו בשני ושתקו לו בשלישי ונפו בו אמרו לו דייך עד כאן. כך כשכבש משה ארץ שני עממים ארץ סיחון ועוג ונתנה לראובני ולגדי ולחצי שבט מנשה אמרו לו דוגמה שלא נגורה גורה אלא על הנאי אף אנו אין אנו נידונין אלא על תנאי אמר משה לפני הקדוש ב"ה שמא דרכיך כדרכי בשר ודם אפמרופום גזור גזירה קלידיקום מבטל על ידו, קלידיקום גזור גזירה דיקוריון מבטל על ידו, דיקוריון גזור גזירה הגמון מבטל על ידו, הגמון גזור גזירה <אפארכום מבטל על ידו, אפארכום גזור גזירה> קלידיקום מבטל על ידו, אפמרופום גזור גזירה גזור גזירה בא המושל הגדול ומבטל על ידי כולם מפני מה שהן ממונין זה למעלה מזה שנא' כי גבוה מעל גבוה שומר וגו' (קהלת ה ו) שמא דרכיך כדרכיהם. אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך <במצרים וכנבורותיך על הים> כמעשיך על הים וכנבורותיך על נהלי ארנן. אצברה נא ואראה ואין נא אלא לשון בקשה את

(ב) 1 דנן. מכדושב"י, פ"ו, על כי מתה אמחה: — לעולם וכי. לעיל מס' דויהי בשלח סוף פ"ה וריש פ"ה 3 בספר זה. בא"צ מגיה מה שכתוב כאן, ובפ"ו ושי"ט דף שכב ארצא מה שכתוב כאן ובמשנח תורה ועיני מכדושב"י ירושלמי מגילה ע ע"ד, ובבבלי ז, רות רבה פ"ד פסוק ד: 4 נמשח יהושע. דס"ל דפרשה זו מוקדמת וס"ל דמלחמת עמלק אחר שנגזרה מיתת משה היתה ור"א חולק. מ. ע. מכדושב"י, פ"ו, שי"ט דף שכד: 5 זה אחד וכי. מכדושב"י בתנחומא סיכה, פ"ו שי"ט שם: 8 משל וכי. מכאן עד ול"א בא צוערה עמקפה שזן השמיט בתנחומא: 11 לו. בא"צ ובא"צ מחוק מלה זו וכן מחוק בא"צ מלות אף אנו אין לא נידונין על תנאי, ובמ"ת ואתחנן ג כד הגירסא אמר דומה שלא נגזרה גזרה אלא על תנאי ואין אנו מנדיין אלא על תנאי. ועיין כל זה ספרי במדבר דף קעט ושי"ג: — דוגמה מלה יוגית $\delta\acute{\upsilon}\mu\mu\alpha$, ויש לפרש כי מלת דוגמה כאן ענינה כמו דומה בעברית. ויש לפרש מעיני משל כי כאשר נתגנת הארץ היתה על תנאי כך גזרת משה: 10 אפטרופוס וכי. כל אלה המלות מלי"ה הן ואפטרופוס = ἐπίτροπος ענינו ידוע וקלידיקוס לדעת בעל מ"ס הוא ממונה על המפתחות אבל המלה שרששהוא $\lambda\acute{\alpha}\lambda\acute{\alpha}\delta\iota\kappa\acute{o}\varsigma$ אינה נמצאת ביגנית בהוראה זו אבל נמצא $\lambda\acute{\alpha}\lambda\acute{\alpha}\delta\iota\kappa\acute{o}\varsigma$. ועיין Kraus, Lehnwörter 11.546 ששיער דצ"ל קלידיקוס שר אלה $\chi\acute{\lambda}\iota\alpha\kappa\iota\lambda\acute{o}\varsigma$ אבל אינו מובן מה שייכות למשרה זו אצל אפטרופוס ודיקוריון הוא decurio = שר עשרות, והמלות $\eta\gamma\gamma\acute{\alpha}\phi\iota\omega\tau$ $\acute{\epsilon}\pi\alpha\rho\chi\acute{o}\varsigma$ שמות של מיני ממשלה זו למעלה זו: 14 שב' וכי. בא"צ מחוק מן שב' וכי וגורס אבל גזרת המשל אין באפשרי לבטל אבל אתה אינו כן אתה גזור והצדיק מבטל ונפלא הדבר כי כעין זה הוא בש"ט דף שכד וז"ל שב' כי גבוה וכי שומר וגבוהים עליהם אבל אתה כשאתה גזור גזירות אין מי מנטלן על ידיך $\text{ל}א\text{ל}א$ לך וכתוב צדיק מושל ביראת האים: 13 כמעשיך וכי. צ"ל

1 וכן כל) כ ח' | כל) מ ח' | ד שבא | לעולם וכי | לן) מ ח' | 2 עליהם | ד ג' ונאמר | כתוב וכי | במגילה | ט ח' | זכרון וכי | זאת | אבמ ח' | 3 מ הוא | א בנביא | 4 מגיד | כ ח' | מ אותו | אבכ שבאותו | ובכ ר' איעזר | 5 ט"למ שניתן | 6 ט"מ ניתן וכן בכללן | לו בפ"א | מ להם | רמו בפ"ב | ט ח' | 7 מנין | כ ג' שב' | ארמ | מ ח', א אמרו, ט אמר לו | אב את יש' | לארץ | מ ליש' | ט את יש' הארץ | אטבכ ובסוף היה עומד | 8 בעת ההיא לאמר | אטבכמ ח' | משל וכי צוערה עמקפה שזן | ט ח' | 9 עמו | מ ח' | אבמ לפלטין | 10 כמ נפו | ד"טמ לו | ארץ בפ"ב | ד ח' | 11 אבמ נתנה | מ והנשה, ב המנ', א המנשי | לן) אבמ ח' | ארמ דומה | 12 מ אף אין אנו נידונין | אב אינן נידונין | א להק' רבש"ע | הקב"ה | ומ ג' רבש"ע | 13 ודח) אכ ג' דרכי ב"ו | אכל"מ אפטרופוס | מ כלירקוס וכן בס', אב כלירקוס וכן בס' | ב מבטלה | אב על ידיו וכן בכ' | ב גזר וכן בכ' | 14 מ דיקוריון וכן בס' | ב מבטלה | ב היגמון | 15 המוטגר ד ח' | ב אפרכוס, מ הפרכוס | א אפרכוס, ב אפרכוס | מ ח' | אפרכוס, כב אפרכוס, א אפרכוס | 16 אבמ ובא | מה | אבמ ח' | אב מזה וזה למעלה מזה | 17 שומר | א ח' | שימר וגו' | ב ח', מ שומר וגבוהים עליהם | 18 א בשמים וגו' כמעשיך וכי | כמעשיך | ד ג' וכנבורותיך | המוטגר ד ח' | כמעשיך | מ ח' | 19 כמ בנחלי | ואראה | כמ ח', א ג' וגו' | אבמ אין | גא | מ ח' | צדיקים עומדים בתפלה לפניך ואהה מבטלן שב' ותגור אמר יוקם

הארץ הטובה זו ארץ ישראל, ההר הטוב הזה זה הר המלך, והלבנון זה בית המקדש שני פתח לבנון דלתוך (זכריה יא א) ובתיב והלבנון באדיר יפול (ישעיה י לד), ויתעבר ה' בי למענכם ר' אלעזר בן שמוע אומר בי דבר קשה הוא מה שאי אפשר לבשר ודם לומר בן שמא תאמר בניני ת"ל למענכם בנינכם ולא בניני אתם גרמתם לי שלא אכנס לארץ. ויאמר ה' אלי רב לך אמר לו דיין עד כאן. רבי יהושע אומר רב לך דיין העולם הבא עדיין היה עומד ומבקש כל אותן הבקשות אמר משה לפניו רבונו של עולם כלום נגזרה גזרה שלא אכנס לה לכן לא תביאו ארת הקהל הזה במלכות אכנס לה כהדיוט אמר לו אין המלך נכנס כהדיוט עדיין היה עומד ומבקש כל הבקשות ההם אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם הואיל ונגזרה גזרה שלא אכנס לארץ לא כמלך ולא כהדיוט אכנס לה במחילת קסריון שהיא מתחת לפמיים אמר לו ושמה לא תעבור. אמר לפניו רבונו של עולם הואיל ונגזר עלי שלא אכנס לא מלך ולא הדיוט ולא במחילה של קסריון שהוא מתחת לפנים מעתה עצמותי יעברו את הירדן אמר לו כי לא תעביר את הירדן הזה. ר' שמעון בן יוחאי אומר אינו צריך והלא כבר נאמר כי אנכי מת בארץ הזאת ואיני עובר את הירדן וכי אפשר למת לעבור אלא שאמר לו משה אף עצמותי לא יעברו את הירדן, ר' חנניה בן אדי אומר משה היה בוכה על עצמו ואומר כי אתם עוברים <את הירדן אתם עוברים> ואני איני עובר. אחרים אומרים היה משה מוטה על רגליו של אלעזר ואמר לו אלעזר בן אחי בקש עלי רחמים כשם שבקשתי על אהרן אביך שנאמר ובאהרן התאנף ה' להנימיו ואתפלל גם בעד אהרן (דברים ט כ) אמר לפניו רבונו של עולם אם כן הוא אראנה במראית העין ובדבר זה נאמר לו עלה ראש הפכנה. ר' חנינא בן עקיבא אומר הביבה

דבר אחר כמעשיך ועיני ספרי שם דף קפא: 1 הר המלך. במדות סופרים רוצה להגיה הר המוריה, וא"ב: — והלבנון זכרי. ספרי שם: 3 קשה וכו'. בא"צ מגיה ראב"ש אומר דבר קשה לבו"ד לומר כן ופי' בזו"ב דבר קשה לבו"ד לומר שאין בו חטא ולא עגשש אלא בשביל אחרים, וכן פי' במ"ס ובבה"מ פי' דבר קשה שהקב"ה מתפעל מבו"ד ובמ"ע פי' לפי הגי' דבר בקשה כלומר שהקב"ה בקש ממנו שיתן לו רשות להתעבר עליו למענם ואין טעם בפי' הזה, והפי' פשוט שדרש בו מלשון יוגית וכן שנינו חסם. עיין ב"ר פ"צג ס"ו ד"א בי אדוניי בייה אתה מעביר עלינו וכן בערוך ערך ביאה בשם הילמדנו וכן הפירוש כאן אתה מעוות עלי את הדין: 6 הבא. ספרי דף קפא: 15 אף עצמותיך. ספרי דף קפב וש"ב: 16 ואומר. גראה גירסת הדפוס שני' וכו' הזאת הוספה הוא ממפרש טועה שלא הבין דלת ואומר קאי על משה. ובמ"ת דברים לא יד דף קעט שם בפי של רחב"א המאמר של אחרים: 17 מוטה. בא"א הגיה בשתתח רבש"ע עצמותי וכו' | א ב וגזרה גזרה שלא איכנס לה לא כמלך (א מלך) ולא כהדיוט (א הדיוט) | 12 א קיסריון | ב קסרין | ק קיסריון | ק לפנים | 13 ר' ק | ח' | אמר | ב | ח' | 14 כי | א | ח' | מ מת וכי וכו' | א מת וגוי' | ואיני וכו' הירדן | ב | ח' | ל וכן במקרא אינגי | א ב וכי איך אפשר | ק אי אפשר | מ לו למת | 15 אד שאמר לו למשה | משה | מ | ח' | יבך אך | א לעצמותיך | אכמ אינם עוברים | את הירדן | מ | ח' | מ ור' חנינא אומר | ב | אמר | 16 אכמ היה משה | עצמן | ד | שני' כי אנכי מת בארץ הזאת | ואומר | אכ שני' | המוסגר | ד | ח' | את הירדן | מ | ח', א ג' וגוי' | א ואתם | עוברים | א ג' עצמי | אכמ ואין אני עובר | 17 כ ואחרים | היה | ד | ח' | ק מטה | מ רגלו | ומ ואומי' | א אליעזר | בן | אכמ | ח' | 18 כ שבקשת | במקרא: כתיב ה' מאד | להשמידו וכו' אהרן | כמ | ח', א וגוי', 19 הוא | אד | ח' | 20 זה | מה הוא. כ הוה | ובדבר | וכו' | א אמר לו ובדבר הזה עלה | ב | אמ' | לז | ד | ח' | אכ ר' חנניה. ק ר' חנינא | מ עקיבא |

מכנתא דעמלק בשלח פרשה ב

היא ראייתו של אברהם אבינו יותר מראייתו של משה שכאברהם לא לבטוהו ובמשה לבטוהו. כאברהם מה הוא אומר שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וקדמה וימה (בראשית יג יד) ובמשה מה הוא או' עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך (דברים ג כו) עלה והבט וראה מנין לכל הבקשות כולן שבקש משה לראות הראהו הקב"ה שנאמר ויראהו ה' את כל הארץ מן הגלעד עד דן (שם לד א) זו ארץ ישראל. בקש לראות בית המקדש והראהו שנאמר את הגלעד ואין גלעד אלא בית המקדש שנא' גלעד אתה לי ראש הלבנון (ירמ' כב ו) מנין שהראהו אף שמשון בן מנחם שנאמר עד דן ולהלן הוא אומר ויהי איש אחד מצרעה ממשפחת הדני ושמו מניח (שופטים יג כו). ד"א עד דן עדין לא באו שבטים לארץ ולא נתחלקה ארץ ישראל לישראל ומה ת"ל עד דן לא שאמר לו לאברהם שנים עשר שבטים עתידין לצאת מחלציך וזה חלקו של אחד מהם. כיוצא בו וירדוף עד דן (בראשית יד יד) עדין לא באו השבטים לעולם ולא נתחלקה ארץ ישראל ומה ת"ל עד דן אלא שאמר לו לאברהם אבינו במקו' הוה עתידין בניך לעבוד עבודה זרה ותשש כחו מעליו ומנין שהראהו לברק שנאמר ואת כל נפתלי' ולהלן הוא אומר והשלח ותקרא לברק בן אבינועם מקדש נפתלי' (שופטים ד ו) ומנין שהראהו יהושע במלכותו שנאמר ואת ארץ אפרים ולהלן הוא אומר למטה אפרים הושע בן נון (במדבר יג ח) ומנין שהראהו גדעון שנאמר ומנשה ולהלן הוא אימר הנה אלפי הדל במנשה (שופט' י טו) ומנין שהראהו דוד במלכותו שני' ואת כל ארץ יהודה ולהלן הוא אומר ויבחר ה' בי מכל בית אבי להיות למלך על ישראל כי ביהודה בחר לנניד (ד"ה א' כח ד) ומנין שהראהו את כל המערב כלו ת"ל עד הים האחרון ומנין שהראהו אף קברי אבות ת"ל ואת הנגב ומנין למדנו על קברי אבות שהם בנגב שנאמר ויעלו בנגב ויבא עד חברון (במדבר יג כד) ומנין שהראהו מהפכת סדום ועמורה שנאמר ואת כל

וא"צ: 2 וראה ספרי במדבר דף קפב וס"ו דף שיט: 7 ואין גלעד וכו'. ספרי דברים פ"ח פ"ח ופ"שנו, מ"ח דברים לד ז: 8 מנחה מ"ח שם וספרי שם פ"שנו: 10 אלא וכו'. צריך תקון ובא"צ הגיה אלא שאמר לו עשר שבטים עתידין לחלוק את הארץ וזה הלוקו של אחד מהם: 12 עדין וכו'. בא"צ מגיה עדין לא גולדו שבטים, וצ"ל עדין לא באו השבטים לעולם ועיני גירסת המ"ח. ואפשר דצריך להגיה כל המאמר על פי גירסת מ"ח ואפשר ג"כ להרכיב שתי הגירסאות וצ"ל בתחלה כהגהת הגר"א ומן כיוצא בו ולהלן כגירסת המ"ח: 14 ותשש וכו'. סנהדרין צ"ו, ב"ר פ"ג ס"ב, תנחומא לך לך ס"ג, תנחומא ב' ס"ז, פ"ו שם, תדב"א פ"ו דף כח ואגדת בראשית פ"ג: 22 חברון וכו'. עיני כל זה ספרי ומ"ח שם: — ומנין וכו'. בספרי ומ"ח

1 היא ד ח' אבינו] כ ח' | מ שאברהם | ק בטוחו... בטוחו | ד ומשה | 2 אשר וכו' | כמ ח', א וגו' | 3 מה] מ ח' | אכמ הפסגה עלה הבט (מ והבט) | 4 וק והבט | איב מק ומנין | כ המבקשות | 5 כולן | אכמ ח' | לראות] ד ח' | הקב"ה | אכמ ח' | א הארץ וגו' | מן במקרא וכן ל את | מן וכו' דן] כמ ח' | 6 אן ד ח', אב זה | לראות] מ ג' ארץ ? ומק ואת | שג' | ק ח' | איק כל הגלעד | 8 אכמ ומנין | כ שהראהו לשמשון | אף | אכמ ח' | בן מנחם | מ ח' | מ וכתוב ויהי | אחד | יק ח' | 9 ממשפחת וכו' | מנחם | מ ח' | ושמו מנחם | אכ ח' | ד"א וכו' | מ כיוצא בו וירדוף עד דן עדיין לא באו שבטים ולא נתחלקה א"י ומה ת"ל עד דן מלמד שא' לו לאברהם שנים עשר שבטים עתידים וכו' אחד מהן

ד"א וירדוף עד דן עדיין לא באו שבטים לעולם ומה ת"ל שאמר לו במקום הזה בניך עתידין לעבוד ע"ז שני' אחר בבית אל ואחד בן ותשש כחו מעליו | 10 א שאמר לו | ח' | 12 אב שבטים לעולם | רב לארץ | ליש' | ד ח' | 13 ומה ת"ל] כ ח' | יק שאמר לו | כ לו הקב"ה לאברהם | כ בניך עתידין | 14 כ שהראה לו לברק בן אבינועם | אמ ברק בן אבינועם | מ הנפתלי וכת' ותשלח | 15 א אבינועם וגו' | כ שהראה לו ליהושע | 16 במלכות] כמ ח' | א את | אפרים] ד כ ג' ומנשה | ולהלן וכו' ומנשה | ח' | מ וכתוב למטה | בן גון] מ ח' | 17 אמ גדעון בן יואש | מ וכתוב אלפי | כ במנשה ואנכי הצי בבית אבי | כ שהראה לו | מ יהודה וכת' כי ביהודה בחר וכו' | 18 א ויבחר ה' אליה יש' בו מכל בית אבי ומנין וכו' | ישראל] וק עמי | ל עמו | במקרא: יש' לעולם | כמ לנגיד ובבני יהודה בית אבי ובבני (מ ובבית) אבי כי רצה להמליך על כל (ב ח') יש' | 20 כ שהראה לו | כל] אב ח' | כלן] מ ח' | אב שני' עד | כ היום | כ שחראה לו | אף | אכמ ח' | 21 כ אבותיכם | אמ שני' | הנגב | ח' | מ הנגב וכת' ויעלו | ומנין] ד ח' | א בנגב ומנין | כ שהראה לו | כ שני' ואת הנגב ואת הככר | 22 כל] א ח' | מ וכת' ויהפוך | אב ולהלן הוא אומר |

הכבר ולהלן כתיב ויהפך את הערים האל ואת כל הכבר (בראשית יט כה) ומנין שהראהו גוג וכל המונו שנאמר בקעת יריחו ולמדנו שעתידין גוג וכל המונו לעלות ולנפול בבקעת יריחו. דבר אחר בקעת יריחו והלא ההדיוט רואה בקעת יריחו אלא מה בקעה זו מיושבת שדה מלאה חטים כל שהוא שדה מלאה שעורים כל שהוא כך הראהו כל ארץ ישראל בבקעת יריחו ומנין שהראהו לדבורה שני עיר התמרים ולהלן הוא אומר והיא יושבת תחת תומר דבורה (שופטים ד ה) ומנין שהראהו אשת לוט שנא' עד צוער ולהלן היא אומר ולוט בא צוערה (בראשית יט כג). יעקב נתן לו רמו ולא חש שני והנה אנכי עמך ושמרתוך (שם כח טו) והיא היה מפחד ויירא שני ויירא יעקב מאד וייצר לו (שם לב ח) אדם שהקב"ה הכניחו היה ירא ומפחד אלא שאמר יעקב אבינו אוי לי שמא יגרום החטא. דוד נתן לו רמו וחש שני גם את הארי גם את הדוב הבה עבדך (ש"א יולו) א' דוד וכי מה אני ספון שהכתי חיות רעות א' לא שמא עתיד ליארע לישראל דבר והם עתידין להינצל על ידי. מרדכי נתן לו רמו וחש שני ובכל יום ויום מרדכי מתהלך וגו' (אסתר ביא) לא אמר מרדכי איפשר חסידה זו תנשא לערל זה אלא שמא עתיד ליארע לישראל דבר והם עתידין להנצל על ידה: כי מחה אמחה, מחה בעולם הזה אמחה לעולם הבא: את זכר זה המן עמלק בשמועו. ד"א מחה לו ותולדותיו אמחה לו ולמשפחותיו דברי ר' יהושע, ר' אלעזר המודעי אומר זכר זה אנג ועמלק בשמועו מחה הלו ולכל דורותיו אמחה לו ולכל הדור ההוא: מתחת השמים שלא יהא ניין ונכד לעמלק תחת מפרס כל השמים ר' יהושע אומר כשבא עמלק להזיק את ישראל מתחת כנפי אביהם שבשמים אמר משה לפני הכ"ה רבונו של עולם רשע זה בא לאבד בניך מתחת כנפיך ספר תורה שנתת להם

1 את] יק ג' כל | א האל וגו' | האל וכר] מ ח' | כ שהראה לו | 2 מ וליפול | 3 א בבקעת | 4 כל שהוא] מ ח' | וכן בס' | 5 אכז ארז כל | מ ישראל מיושבת | בבקעת יריחו] מ ח' | ק בבקעת | כ שהראהו לו | כמ דבורה | התמרים] ד ג' עד צוער | 6 מ וכתוב תחת | כ שהראה לוי | אכמ אשתו של לוט | 7 מ וכתוב השמש יצא על הארץ | הוא] ו ח' | אכ אומר השמש יצא על הארץ | ולוט וכר] אמ ח' | ט ניתן | נתן וכר] אכ רמו לו | כ ג' רמו ולא | 8 ושמרתוך] מ ח' | א ג' וגו', ט ג' בכל אשר תלך | אטכמ ובסוף היה ירא וחרד | אכ ופחד, ט ונתפתח | 9 וייצר לו] טכמ ח' | אטכמ שהכניחו המקום | ק שהביה | אכ היה פחד, ט היה מתפתח | ומפתח] מ ח' | מ לא אמר יעקב שמא, ט אלא שאמר שמא | 10 א אבינו יעקב | אוי לין | כ אוי] ט ניתן | כ הרמו | 11 כ וגם הדוב | א הדוב וגו', במקרא: גם הדוב | כ עבדך וגם הפלשתי הערל הזה כאחד מהם כי ח' מער' ח' אלא אמר דוד כי מה | אמר דוד] דמ ח' | ק סוף | רעות] מ ח' | אטכמ הללו | 12 כ שמא דבר עתיד ליארע בישי' והן | : ט אלא | ט ג' אמר, א ג' דוד) שמא דבר עתיד ליארע | א עתיד דבר ליארע | אק יש' והן | מ עתיד דבר לירע ליש' ולהנצל על ידי | ק ליארע | ט ניתן | 13 וגו'] טב ח' | וגו' | א ח' | אטכמש וכי (מ ח') איפשר לחסידה. | 14 אטב שתנשא, מ לינשא | כ לרשע זו ערל וטמא | אטמ לרשע זה (אמז הנה) ערל (מ ח') אלא | ק ליארע | אב שמא דבר עתיד לארע את יש' (כ ליש') והן | מ שמא עתיד לירע ליש' ועתידין | ט ליארע את יש' | אטכמ ידה | 15 מ בעוה"ב | את] רק ד' | 16 טכמ כמשמעו | א כשמעו | כ כי מחה | טכמ ולכל תולדותיו, א ולכל דורותיו | כמ ולכל משפחותיו, אט ולכל משפחתו | ט ר' אליעזר | 17 זה] ט ח' | טכמ עמלק כמשמעו | א עמלק | מ ולדורותיו | ד תולדותיו | מ אמחה לו ולכל דורותיו דברי ר' יהושע אמחה לו ולכל הדור ההוא | 18 כמ יהא לו | לעמלק] מ ח' | מ מתחת | מפרס] דטמ ח' | כל] ד ר' | 19 כ ליש' | מתחת וכי שבשמים] מ ח' | לפני הביה] ט ח' | 20 מ המקום, א הק', כל הקב"ה | ט הרי רשע | מ להזיק | אטכמ את בניך | מ תחת | ספר] מ ח' |

שם דורש באופן אחר: 3 יריחו- ספרי, מ"ת ת"י שם: 12 שמא וכי- ברכות ד', סנהדרין צ"ח; ב"ר פ"עו ס"א, במד"ר פ"ט פ"ב, תנחומא חקת סיכה, ילקוט בראשית קלא: 14 להנצל וכי- עיין כל זה מכדרשב"י, תנחומא סיכה, ש"ט דף שבו, אסתר רבה פ"ו ס"ו: 15 לעוה"ב- אסתר רבה פ"י ס"ב, איכה רבתי סוף פ"ג: 16 כשמועו- תנחומא שם, פ"ו, אסתר רבה ואיכה רבתי שם: 17 ולכל הדור ההוא- שיהיו בזמן ההוא, מכדרשב"י, פ"ו, ילקוט המכירי זכריה דף קל, ובש"ט דף שבו בשנוי: כי מחה ה כתיב ו קרי ונדרש אם למסורת כלומר כי מחה את זכר מקצת בני ישראל וכי לפיכך אמחה לו ולכל תולדותיו זכר עמלק לכל בני משפחתו כשהוא אומר את זכר לרבות נבות משפחתו וכי: 20 שנתת להם- בא"א מגיה שתתן להם וכן לקמן, ובמ"ע כתב דר"י

מי יקרא בו. רבי אלעזר המודעי אומר כשבא עמלק להזיק את ישראל מתחת כנפי אביהם שבשמים אמר משה לפני הקדוש ב"ה רבונו של עולם בניך שאתה עתיד לפורן תחת רוחות השמים שני כי בארבע רוחות השמים וגו' (זכריה ב י) רשע זה בא לכלך מתחת כנפיך ספר תורה שנתת להם מי יקרא בו. ר' אליעזר אומר אימתי יאבד שמן של אלו בשעה שתעקר עבודה וזה היא ועובדיה ויהא המקום יחידי בעולם ותהי מלכותו לעולם ולעולמי עולמים באותה שעה ויצא ה' ונלחם בגוים ההם ואומר והיה ה' למלך וגו' (שם יד ג, ט) ואומר תרדוף באף ותשמידם (איכה ג סו). ר' נתן אומר לא בא המן אלא זכר לדורות שני וימי הפורים האלה לא יעברו וגו' (אסתר ט כח).

ויבן משה מזבח, ר' יהושע אומר משה קראו נסי ור' אלעזר המודעי אומר המקום קראו נסי שני ה' נסי אמר משה הנס הזה שעשה המקום בניני עשאו וכן אתה מוצא כל זמן שישראל בנס כביכול הנס לפניו שני ה' נסי צרה לישראל כאלו צרה לפניו שני בכל צרתם לו צר (ישעיה סג ט) שמחה לישראל כאלו שמחה לפניו עני כי שמחתי בישועתך (ש"א ב א).

ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' וגו', ר' יהושע אומר לבשישב הקב"ה על כסא מלכותו ותהי ממלכתו באיתה שעה מלחמה לה' בעמלק ר' אלעזר המודעי או' נשבע הקב"ה בכסא הכבוד שלו אם אניח נין ונכד של עמלק תחת מפרס כל השמים שלא יאמרו גמל זה של עמלק אם אניח נין ונכד לעמלק, ר' אליעזר אומר נשבע המקום

סבירא ליה דמלחמת עמלק לאתר מתן תורה היה ודורש מתחת השמים על התורה כמו שדרשו בקה"ר פ"ג פס"א לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים זמן היה לאותו דבר שהיה נתון למעלה מן השמים ועכשיו יהיה נתון למטה מן השמים ואינו זו התורה ובא"צ ג' זכרון בספר ר' יהושע וכו', ועיין הגי' במכדרשב"י: 4 ספר וכו'. במ"ע מוחק זה ומסתברא כותיה, אבל במכדרשב"י איתא כפננים. ועיין איכה רבתי פ"ג: — ר' אליעזר וכו'. בא"צ מוחק מאמר זה כאן וגורסו לקמן, אבל איכה רבתי איתא כלפנינו: 7 ר' נתן וכו'. מכדרשב"י, ש"ט דף שכה, איכה רבתי: 9 משה וכו'. צ"ל משה קראו נסי אמר משה הנס הזה שעשה המקום בניני עשאו ור"א וכו' שני ה' נסי וכן אתה מ צא וכו'. ועיין מכדרשב"י ורש"י דף שכד ובתנחומא ג' כג' חז"ל וגי' אמר להם בשם ר' אליעזר הנס הזה שעשה לכם הקב"ה בשבילו ולמען שמו עשה שלא היו ראויין באותו שעה לאותו הנס אתה מוצא וכו'. ובפ"ז השמיט דעת ר"א המודעי ויונתן תרגם כר"א המודעי: 13 בישועתך. בתנחומא מסיים וכה"א וגלתי בירושלם ושתי בעמי ואומר כמשוש חתן אלהיך וביקיר פ"ט ס"ג אלשון זה אחד מן המקראות שישועתו של הקב"ה שישועתו של ישראל. ועיין תנחומא אחרי סיב, מדרש פ"ד ושוחט"ל ולעיל בא פ"ד: 14 ר' יהושע וכו', כאן ג' בא"צ ר' יהושע אומר אימתי יאבד וכו' עד תרדוף באף וכו' באותה שעה וכו', אבל במכדרשב"י כלפנינו ודורש יד מענין חיל וממשלה: 15 ר' אליעזר וכו'. פדר"ב פ"ג דף כה; אבל פס"ר פ"ב דף גא בשם ר' אליעזר בן יעקב, במכדרשב"י השמיט מאמרו של ר"א המודעי ומה שהובא כאן ועבר בשם ר' אליעזר מביא שם בשם ר"א המודעי. ובפ"ז הוא כמו בפנים ובש"ט דף שכה מביא אחר מאמרו של ר"א המודעי מה שנאמר לעיל בשם ר"א וז"ל ואימתי אני אחאה את זכרו בשעה שתעקר ע"ו וכו' באותה שעה אני מכריח אותם מן העולם שני ויצא ד' ונלחם וכו' מלחמה לה' בעמלק על אותו זמן נאמר תרדוף וכו' מלחמה לר' בעמלק שני ויצא ד' ונלחם בגוים דההוב: 16 אם וכו' לעמלק. בא"א מוחק אלו המלות וגי' ורעו של עמלק, ועיין

1 מ בה | מ ר' אליעזר | המודעי | ט ח' | אב ליש, ט להם ליש' | מתחת וכו' שבשמים | מ ח' | 2 כ אבינו | לפני הקב"ה | מ ח' | אב לפי הק', ט לפני המקום | ק הב"ה | 3 אטכמ לארבע רוחות | כי וכו' וגו' | א ח' | שני וכו' וגו' | מ ח' | טכ השמים פרשתי אתכם | במקרא: כארבע | אט בא לאבד אותם | מ לכלותן | 4 מתחת כנפיך | מ ח' | ט שנתת לבניך | להם | מ ח' | ד ר' אלעזר המודעי, אט ר' אליעזר | אומר | ט רשע | ט אבד | א מתי יאבד | 5 אלן | כ נ' אמר לו | א שאבד, ד שנתקף | היא | ט ח' | טכ והיה, ט ויהי | ט יחיד | 6 נסי מלכותו לעולמי | בגוים דההוב | טכמ ח' | ואומר | ארט ח' | 7 וגו' | טכמ ח' | ואומר | ד ח' | ט ותשמידם וגו' | ד ר' יהושע | 8 מ אלא שיהא | פ שני | וימים האלה נזכ' ונע' ויבן וכו' | האלה | ד ח' | אט האלה וגו' | וגו' | מ ח' | 9 מ מזבח ויקרא שמו ה' נסי צרה ליש' וכו', אט מזבח ויקרא שמו וגו' (א ה' נסי) ר' אליעזר (א ר' אלעזר) המודעי אומר המקום (א ג' קראו נסי שני ה' נסי אמר משה הנס הזה שעשה המקום) בניני וכו', ד מזבח ויקרא וגו' אמר משה וכו' | 10 כ בשבילי בניני | ט את | 11 אטכ שכל | כלן | א ח' | כאלו וכו' כאלון | כ ח' | 12 כאלון | אטמ ח' | כי | ד ח' | 14 מלחמה וכו' וגו' | אטמ ח' | מ כשישב | אטמ המלך, כ הק', ק הב"ה | 15 מ על כסא | אטכמ ותתא הממשלה (אב ממשלה) שלו | ט ר' אליעזר | 16 אטכמ המקום | א בכסאו | הכבוד וכו' שלו שורה א בע' הס' | א ח' | טמ כבוד, כ כבודו שלו | מ ונכד גמל סוס ופרד וחמור וכל דבר לעמלק | כ שאינו מניח נין | ט אניח אני נין | טכ לעמלק | כ תחת כנפי השמים | מפרס | ד ח' | 17 טכמש

בכסא הכבוד שלו שאם יבא אחד מכל אומות העולם להתגייר שיקבלוהו ולעמלק ולביתו לא יקבלוהו שני ויאמר דוד אל הנער המניד לו אי מזה אתה ויאמר בן איש גר עמלקי אנכי (ש"ב א יג) נוכר דוד באותה שעה מה שנאמר למשה רבינו אם יבא אחד מכל האומות שבעולם להתגייר שיקבלוהו ומביתו של עמלק שלא יקבלוהו מיד ויאמר אליו דוד דמך על ראשך כי פיך צנה כך לכך נאמר מדור דוד. ד"א מדור דוד ר' יהושע 5 אומר מדור אלו חיי העולם הזה דוד אלו חיי העולם הבא ר' אלעזר המודעי אומר מדורו של משה ומדורו של שמואל ר' אליעזר אומר מדורו של משיח שהם ג' דורות ומנין לדורו של משיח שהן ג' דורות שני ייראוך עם שמש ולפני ירת דוד דורים (תהלים עב ה).

10

סליקא מסכתא וכולא סידרא שבת לאלהי תקוף וגברא

בח"ג: 6 ר' אלעזר המודעי וכו'. במכדושב"ר ר"א המודעי אומר מדורו של שמואל לדורו של משיח. ועיין פ"ז וש"ט דף שכה, פור"כ פ"ג דף כט, ובת"י תרגם אליבא דר"י ור"א: 8 ומנין וכו'. ספרי דברים פ"ש, מ"ת שם לב ז (דף קפט), סנהדרין צט.

יהיו אומרים | טכש עמלק רחל (ב רחילה) זו לעמלק, (כש של עמלק), מ עמלק פרד זה של עמלק | אבם וכו' לעמלק | טמש ח' | ב אם מניח אני | ב ונכד תחת כנפי השמים | מ' אלעזר, ב ר' אלעזר המודעי | 1 ט בכסאו | כמ כבוד | הכבוד | ט ח' | אכמ אם | אחד | ד ח' | ד האומות | להתגייר | ד ח' | אטכמ שיקבלו אותו יש' ומביתו של עמלק אל (ט לא) יקבלו אותו | 2 לו | מ ח' | ט את | גר | מ ח' | 3 אנכי | טמ ח' | ד לדוד | יבא | ט ח' | אחד | וכו' | מ אחד מביתו של עמלק להתגייר אל יקבלו אותו | אחד | ק ח' | 4 אטב אומות | אטב העולם | אטב שיקבלו אותו ישראל (אט ח') | של עמלק | ד ח' | אטב אל (ט לא) יקבלו אותו | מיד | אטמ ח' | 5 דוד | אטכמ ח' | מ ראשך לכך נאמר מדור דוד | ט בך לכך נאמר מדור דוד | ב בך לאמר אנכי מותחי ארת משיח ד' | לכך נאמר מדור לדוד סליק פרשה ג | 6 אלו | א ח' | מ מדור העוה"ז דוד לעוה"ב | אט ומדור חיי העוה"ב | וטק ר' אליעזר | ר' יהושע וכו' אלו | ט ח' | 7 טפ לדור | מ מדור זה דורו של משיח | פ לדורו | שהם | ט ח' | 8 ומנין וכו' דורות | טמפ ח' | 10 א פרשה ג | ו לאלהי | ו וגברא, ק וגיברא:

